Seitenoikea.

Sunnuntai-aamu oli aikunen, kun laskumiehen saatuamme lähdimme Hyrynsalmen kirkolta soutamaan alaspäin myödyttäviä vesiä. Tuntui sunnuntaita olevan luonnossakin. Sen rauha näytti lepäävän tyynesti päilyvillä vesillä ja kasteestaan vielä kimaltelevilla, lehtevillä rannoilla. Lepopäiväänsä rauhassa viettäviä ihmisiä seisoi puhtaissa, valkealta heloittavissa pyhäpukimissaan rantamökkien ovilla, rantapolkua pitkin vaelsivat toiset, kengät ja virsikirja kainalossaan, kirkkoon päin, ja siellä täällä rantakivillä istui joku jäykkä tukkijätkä onkivapa kädessään harjoitellen jo varhaisesta aamusta kalansyöntiaikana vapaapäivänsä mielityötä.

— Kunhan ennätettäisiin hyvissä ajoin Seitenoikean alle, ennenkun yhteen soitetaan, ettei jäätäisi koskelle kirkonajaksi, puhui laskumies puoleksi itsekseen, kääntyen tarkastamaan päivän nousua idän taivaalla.

— Keritään komeastikin, matalallahan nyt vielä on päivä, vakuutteli venheen omistaja, joka airoissa istui; mutta huomatessaan kumminkin annetun viittauksen, rupesi hän heti parantamaan vitkasta sountiaan.

Laskumies ei näyttänyt tuota paljo kuulevan eikä huomaavan, hän puhui vain ikäänkuin jatkoksi edelliseen lauseesensa:

— Tänä päivänähän siitä täyttyy tasalleen neljä viikkoa, kun Seitenoikea vei nieluunsa viisi henkeä,

kaksi vain seitsemästä pääsi hengissä. Kirkonajaksi olivat lähteneet koskelle, sinnepähän jäivät.

Veres asia oli vielä tuo viiden hengen hukkuminen, se oli meilläkin tuoreessa muistissa, sillä äsken olimme lukeneet siitä kertomuksen sanomalehdissä. Eipä siis kumma, jos meidän huomiomme nyt, kun lasketttiin samaa koskea kohden, kääntyi tuohon tapaturmaan. Laskumies oli heilläkin ollut veneessään — niin tuli ajatelluksi, — selvällä päivällä olivat kulkeneet koskelle niinkuin nyt me ja selvällä päällä myöskin, — ja heille siihen kaivausi hauta. Vahinko ei tule kello kaulassa, se tulee kuin varas yöllä eikä sitä kukaan usko, että nyt se tulee juuri minun kohdalleni . . . Kuuntelimme senvuoksi tarkkaavaisina laskumiehemme tarkempaa kertomusta heidän retkestään. Hän puhui siitä pitkin taivalta, puhui maltillisesti ja tyynesti kuin jos koko asia olisi tapahtunut vuosia sitten, jossakin Venäjänmaalla, ja kumminkin hän ohjasi useita ihmishenkiä juuri samoja kuohuja kohden. Mutta koskenlaskijan varmin ominaisuus onkin juuri tyyneys.

Olimme jo laskeneet pienemmät kosket Seitenoikean yläpuolella ja tämän niskassa kiihtyvä virta nieleskeli jo venettämme ahnaasti ja enenevällä vauhdilla alaspäin. Ei se näyttänyt niskastaan kovinkaan kovalta eikä peloittavalta, toisilta olivat tuntuneet ennen laskemamme Emäjoen monet muut kosket, korkeammin kuohahteli ja pärskyi „Aitto“, kun sen hyrskyihin luisuttiin, jalommin mylvi „Jalo“ jo etäämmältä toitottaen vihaansa ja voimaansa. Matalat, karikot rannat eivät Seitenoikean niskassa purista vesimäärää aivan ahtaalle, eikä putous alussa ole suuri. Mutta vähitellen kiihtyy kuohujen vimma, koski tilustuu ja ärtyy, rannat kohoavat pystyiksi kallioseiniksi, jotka toisiaan lähennellen kaventavat virran uoman ja jyrkentävät putouksen yhtenä vaahtona kihiseväksi aallokoksi. Vene hyökkää kasvavalla vauhdilla tuota vaahdokkoa kohti, vesi pärskyy korkealle sen keulan edessä ja viskelee laineenharjoja räppeiden yli; laidat vavahtelevat hyrskyjen painosta ja koko vene tasaisesti ladottuine tynnyri-riveineen sujahtelee notkuvasti aallokossa.

Vilahtelemalla siirtyvät silmäin ohi törmillä puut ja kalliot ja jälelle jäävät rantakosteikkojen kiertävät pyörteet. Mutta juuri kun puristautuvat ahtaimmilleen ja koski vaahtoisinna kuohuu, pyöräyttää virran uoma muutamasta kalliosta mutkan vasemmalle, parilla voimakkaalla melan nykäyksellä kääntää perämies veneen kulkemaan samaa suuntaa ja siinä tuokiossa lasketaan jo tyyntyneemmille vesille. Toinen ranta loivenee, virta muodostaa sitä vastaan avaran poukaman ja kun koski siitä taas oikiaa entiseen suuntaansa, ollaan jo sileällä suvannolla. Airot otetaan esille, soutaa saa syltä parikymmentä, ennenkun kosteikko taas vähitellen kiihtyy koskeksi uuden könkään niskassa. Sitä peliään se pitää uudelleen ja uudelleen, sanotaan että tämä koski seitsemästi viskaupi mutkalle ja seitsemästi taas oikiaa, — siitä „Seitenoikea“.

Pari tuommoista korvaa oli jo laskettu syvässä äänettömyydessä jo saavuttiin juuri kolmanteen poukamaan, kun laskumies taappäin kääntyen viittasi kädellään vasta jälelle jäänyttä aallokkoa, virkkaen:

— Tuossahan se niiltä veneen täytti, tässä se kaatui ja suisti miehet uimasilleen.

Olimme tosin kuulleet tuon kertomuksen jo ennen, vaan emme siltä malttaneet olla kysymättä:

— Mikähän se heidän veneensä siinä keikautti, kun me noin hyvästi päästiin?

— Ka, totta se niin oli sallittu. Niillä oli veneessään jyvälasti, olivat käyneet kirkolta hakemassa ruunun aitasta siemenrukiita, joita sieltä annettiin. Ja seitsemän miestä oli veneessä. Olisivatko latoneet lastin epätasaisesti ja liian korkeaksi kasanneet, — niin nuo sanovat, minä en tiedä. Vaan kun koski tuossa löi aallon veneesen niinkuin löi meillekin, heilahti muuan säkki ja vierähti toiselle laidalle. Vaikka laskumies huusi ja varotti miehiä pysymään paikoillaan, hyppäsivät he kumminkin ylös muka säkkiä nostamaan . . . Vene kallistui ja täyttyi ja samassa se jo olikin kumossa.

— Mutta miehet pääsivät kumminkin nousemaan veneen pohjalle?

— Tässä poukamassa pääsivät pohjalle kaikki ja siinä huusivat, vaan eivät saaneet venettään mitenkään melotuksi rantaan päin. Virta vei heidät alaspäin ja tuossa niskassa tempasi koski . . .

Juuri siihen korvaan laskimme mekin nyt, eikä laskumies enää joutanut jatkamaan lausettaan eikä hänen ääntään toki siinä pauhussa olisi kuulunutkaan. Kuin kiehuvassa kattilassa tuntui vesi siinä mouruavan, aallot pieksivät toisiaan tuhannen tulisella vimmalla: kumma oli ajatella, että ihmisolentojen oli täytynyt siihen syöksyä kaatuneen veneen kuperalla pohjalla. Mutta kaksi miestä niitä oli jo siihen jäänytkin, kertoi laskumies seuraavalla suvannolla, siinä rytäkässä eivät olleet jaksaneet pysyä kiinni emäpuussa. Muut olivat vielä istuneet veneen päällä, kun kulkivat noiden mökkien ohi.

Vähän alempana, siinä missä virta taas kiihtyi, oli haaksirikkoisten laskumies pelastunut veneen pohjalta maaperälle. Meidän laskijamme näytti paria neliösylen kokoista saaren nyppylää keskellä koskea. Kun veneenraato oli vierinyt niiden välitse, oli laskumies viskautunut uimasilleen, ja virta oli hänet niin kuljettanut, että hän sai muutamasta kiven syrjästä kiinni ja siitä pääsi hilautumaan kalliolle. Oli hän huutanut toisillekin, että tulisivat jälestä, ja yksi olikin heittäytynyt veteen, vaan heittäysi liian myöhään. Virta vei hänet ohi ja koski nieli . . .

Kivakon mutkan kierasee koski juuri tämän korvan alapuolella, ja kun se siitä viimeisen kerran oikiaa, on edessä oikosuora, kapea ränni tyrskyvää aallokkoa melkein silmänkantaman matkan. Jo ennen oli meille kerrottu, että tuo viimeinen korva Seitenoikeassa on kovin, ja perämiehestäkin näkyi kyllä, että tässä on tärkeä paikka edessä. Edellisissä korvissa oli hän pahimmassakin kuohustossa seisonut mela kainalossaan verrattain huolettomana, väliin melkein velton näköisenä. Nyt hän yht'äkkiä näytti pingoittavan jäsenensä ja samalla tahtonsa ja koko sielunsa kiinteäksi ja tarkaksi sen vaarallisen taipaleen varalta, joka oli tulossa.

Tanakasti hän varmisti jalkansa kaaripuita vastaan, sujautti polvensa hiukan notkuun ja väännäytti koetteeksi pariin kertaan edes takaisin melaa vedessä, kai nähdäkseen totteleisiko vene hiuskarvalleen hänen pienintä käskyään. Näytti tottelevan. Ei värähdystä näkynyt hänen kasvoissaan, tuskin silmää hän räpäytti koko ajalla veneen sukkulana suikeltaessa mahtavain kuohujen lävitse, ja selvästi näkyi miten lihakset hänen kaulassaan kovenivat aina kun hän ruumisvoimallaan painautti melaa ja siten väisti venettä hyökkäämästä

hyrskyä kohti, jonka vaahdonpeittämässä silmässä pohjakallio vaani saalista. Hänen katseensa oli niin terävä, että olisi luullut hänen sillä voivan puhkaista kallionkin keulan edestä.

Mutta sitä ei kestänyt kuin minuuttia pari, kolme. Tuotapikaa oli puikahdettu senkin pahimman korvan alle ja samassa vieri vene taas tyyntyvälle suvannolle. Laskumiehenkin kasvoista katosivat ankarat, teräviksi pingoittuneet piirteet ja jäsenet laukesivat liiasta jän-

nityksestään entiselleen. Hän pisti tupakan ja tarttui taas huoparimeen.

— Se korva se riuhtasi heistä viimeisetkin veneen päältä ja tuohon kallioon särkyi venekin pirstaleiksi. Sitä paikkaa ei leikin melatta lasketakaan. Vaan yksi mies pääsi vielä hengissä senkin alle, taivas tiesi miten lie päässyt. Tässä suvannolla sillä vielä oli siksiverran tarmoa, että kun soluili rantavirtaa alas sai käsivartensa kierastuksi vesirajassa kasvavan puun ympäri — tuon näreen ympäri juuri tuossa — ja hän kierasikin ne niin lujalle, kuin olisivat ne olleet siihen kiinni juotettuina. Mutta siihen hän samassa kontettuikin ja kangistui. Mökkiin, tuohon suvannon rannalla, olivat muutamat tytöt, jotka olivat jääneet kirkonajaksi kotimiehiksi, kuulleet hätähuutoja, ja olivat lähteneet soutamaan koskelle päin saadakseen selville, mistä se huuto tuli. Toiset miehet olivat silloin jo hukkuneet ja uponneet, tämän yhden löysivät vain siitä puusta. Mutta niin se oli siinä lujassa, että he tuskin jaksoivat yhteisin voimin häntä siitä irti kiskoa. Hengen merkkiä ei ollut enää vähääkään, vaan kun tytöt veivät hänet lämpimään mökkiin ja siellä hieroivat, niin siitä se vähitellen virkosi ja henkiinpähän jäi. Muut viisi vei koski, ja ruumiit löytyivät myöhemmin mikä mistäkin monen virstan päästä.

Nyt olimme me jo Seitenoikean alla, ja kertomus koskeen hukkuneista oli myös jo lopussa. Hyvään aikaan ennen kirkonaikaa olimme ehtineet kosken alle, ja nyt oli taas soudettavana pitkä suvanto. Laskumies sai laskupalkkansa, haukkasi suupalan matkamiesten eväistä ja lähti kohta astumaan takasin rantapolkua pitkin. Sitä ennen hän törmällä lähtötupakkaa sytyttäessään kumminkin vielä kerran palasi noihin hukkuneisiin ja kertoi:

— Viisi virstaa tästä alaspäin näette rannalla talon. Senkin talon isäntä, nuori mies, oli hukkuneiden joukossa. Hänen ruumistaan haettiin kauvan, emäntä oli palkannut erityiset harojat, mutta turhaan sitä harottiin. Pari viikkoa myöhemmin sattui sitten emäntä, joka vasta oli ensi lapsensa tehnyt ja suri

kovin miestään, eräänä iltana seisomaan kotirannassaan. Pitikin sen silloin sattua, että juuri siihen kohosi ruumis ja tuli verkkaan lipuen virran muassa — emäntä tunsi miehensä ruumiin. Niin kuuluu tämä tapaus syvälle painuneen tuon nuoren naisen mieleen, että hän siitä pitäen on herennyt melkein hupsakaksi. Sitä se kuuluu kaikille ihmisille valittavan, että kadotukseen se hänenkin miehensä meni, kun kirkonaikana kosken laski, sanoo nähneensä sen unissaankin ... tietääpä ne höperön unet ...

Tuommoisista tapauksista ne muodostuvat kansan mielessä vähitellen, kunhan muistot, surut ja mielikuvitus ehtivät lisiään rakennella, nuo monet koskitarinat. Epäilemättä muodostuu tästäkin kenties montakin, „Seitenoikean tarinaa", joita isät kartovat pojilleen opettaessaan heitä jo pienuudesta pitäen tottumaan koskien salaisuuksiin ja kunnioittamaan niiden mahtavuutta ja voimaa.

Santeri Ingman.

Virkavallasta rahavaltaanko?

Kaksi on valtaa maailmassa: miekan valta ja hengen valta. Edellistä kuvaa selvimmin ihmiskunnan historian alkulehdet, jälkimäinen taas on oleva sinä pyrintöperänä, minkä toteuttamiseksi ihmisellisen sivistyksen tulee kehittymistään kehittyä. Raa'an voiman hallittavista joukkioista tulee ihmisten kehittyä itsenäisiksi olennoiksi, joitten kunkin yksityisen henkisyyttä, henkistä niinkuin ruumiillistakin vapautta, yhteiskuntain lait turvaavat. Vuosituhansia on jo tuosta ensimmäisestä alusta lähtien työtä tehty, mutta vielä sittenkin ollaan nytkin tästä pyrintöperästä siksi kaukana, että ainoastaan se, joka uskaltaa toivoa oikeuden ja totuuden täällä maailmassa sentään lopultakin voittavan, voipi uskoa sinne viimein tultavan.

Eri maitten, eri sivistyskannalla olevain kansain yhteiskunnallisia oloja tarkastellessa huomaa niissä helposti muutamia silmään pistävämpiä kehitysasteita, mitkä ovat ikäänkuin pääporraksia siinä jyrkänteessä, jota kaikkien kansain on nouseminen päästäkseen — jos voimat riittävät — vihdoin viimeinkin yllä viitattuun täydellisyystilaan.

*

Maassa, missä kansan suuri enemmistö vielä elää sellaisessa taitamattomuudessa — tietämättömyydestä puhumattakaan —, että sen aineellinen varallisuus ei riitä muuksi kuin korkeintaan jokapäiväisen leivän hankkimiseksi, siellä tavallisesti pistää helpoimmin sil-

mään se kehitysjakso, mihin n. s. virkavalta on kauttaaltaan leimansa painanut. Sivistyksen kehityssuunta käy, niinkuin tietty, idästä länteen. Katsahtakaammepa sen vuoksi ensin idän ilmoille. Kansa on virkamiehiä varten, eivätkä virkamiehet kansaa varten. Yhteisen kansan tehtävänä näyttää vaan olevan tehdä työtä vieraalla maalla otsansa hiessä, maksaakseen vuokransa ja veronsa ja ainoaksi lohdutukseksensa uskoa, niinkuin sille uskotetaan, että tämä maailma on surun ja murheen laakso, jonka läpi käyneelle vasta tuolla puolen haudan koittaa parempi elämä. Mitään vapautta, vallankaan mitään henkistä vapautta, ei tuollaisella kansalla ole — sillä ei saa sitä olla, sillä sehän kumoaisi olevat olot ja moinen kumoaminenhan taas sotisi esivaltaa vastaan, minkä Jumala on asettanut.

*

Ihminen on Jumalan kuva, ja tuo kuva näytäksen siinäkin, ettei mikään vähänkään elinvoimainen kansa ole ajan pitkään tyytynyt yksin siihen, että se eläinten tavoin, saapi vaan vatsansa täyteen. Sen mukaan kuin kansan varallisuus karttuu siihen määrään, ettei sen joka penni mene ruumiillisten tarpeitten tyydyttämiseksi, sen mukaan herää myöskin kansan henkinen nälkä. Tiedon puusta maistettuaan aukeavat sitten sen silmät erottamaan hyvän ja pahan toisestaan. Kansain parhainten yksinomaisena toivomuksena ei ole enää päästä valtion virkamiehiksi, ei, heissä on jo syntymässä jonkinlainen vapauden tunne, joka houkuttelee heitä yrittämään eloa ominkin päinsä. Yritteliäisyys panee yhä useampia ponnistamaan voimiansa ja — yhteiskunnalliset olot muuttuvat. Yhteen aikaan luultiinkin jo Euroopan etevimpäin sivistyskansain näin mennen saavuttaneen tuon toivotun pyrintöperän, missä kansain jokaisella yksityisellä jäsenellä olisi tilaisuus kehittyä itsenäisiksi olennoiksi, kehittää itse kukin henkisyyttään, mutta niin helposti ei tuo täydellisyystila sentään ollutkaan saavutettavissa. Ilmestyi jälleen välimuoto, tuollainen uusi pääporras, millä ollen yhteis-

kunnallisiin oloihin syntyi tavallaan yhtä synkkiä varjopuolia kuin siinä oli tuolla edelliselläkin portaalla ollessaan. Lännen puolelta on meillä räikeitä esimerkkiä silmäimme edessä. Omaisuuden epätasainen jakaantuminen panee Keski- ja Länsi-Euroopassa tätä nykyä uudenaikaisten yhteiskuntain perustukset horjumaan. Rikkaat ja köyhät, työnantajat ja työntekijät, seisovat siellä vuorostaan vastatusten, ja kansain parhaimmat saavat taas keksiä keinoja, millä rahavallan tuottamat epäkohdat saataisiin poistetuiksi.

*

Me suomalaiset olemme kehityskantaamme nähden idän ja lännen kansain välimailla. Täälläkin on ollut aikoja, jolloin valtion virkakoneiston kolea käynti oli ainoana elonmerkkinä, jolloin kansamme aineellista ja henkistä tarmoa piti uuvuksissa yleinen köyhyys ja tiedottomuus. Sittemmin ovat suotuisammat tuulahdukset aineellista ja henkistä yrittelijäisyyttämme elvyttäneet, ja tuolta virkavallan aikaiselta portaalta olemme mekin arvon sentään jo ylemmäs päin nousemassa. Mutta toiselta puolen voipi avosilmäinen tarkastaja huomata, että meidänkin yhteiskunnallisia oloja on jonkinlainen rahavalta uhkaamassa, osaksi jo painamassakin. Totta lienee, ettei tämä valta päässe meillä siihen määrään paisumaan kuin se jo on suurien, kauppaa ja teollisuutta harjoittavain kansain keskessä paisunut, mutta varottava sittenkin ajoissa on, ettei yksin vaan raha ja rahamiehet pääse kansallisen edistymisemme suuntaa määräilemään. Rahavalta on näet siitä paha, että se liiaksi pyrkii valvomaan omia yksityisetujaan ja heittää yhteis-edut syrjään, jopa kerrassaan useasti niitä vastustaakin.

Mainitsin, että meidänkin yhteiskunnallisia oloja on rahavalta jo painamassa. Tällä en tarkoita yksin sitä rahavaltaa, mitä ruotsinmieliset harjoittavat ja mistä etenkin kaupunkikuntamme ovat saaneet kärsiä, en tarkoita tätä, vaan — mikä vielä ikävämpää — sitä rahavaltaa, mikä oman suomalaisen maanviljelijä-

luokkamme keskessä tahtoo pyrkiä päätänsä nostamaan. Ikävää on näet maaseuduilla monessakin paikoin nähdä, miten suuri juopa on olemassa ihmisten välillä, joitten sivistyskantaa ei ole syytä otaksua vähääkään erilaiseksi. Juopa johtuu yksin vaan varallisuudesta. Toisen ylemmyys perustuu rikkauteen ja toisen alemmuus taas köyhyyteen. Omituista on kuulla raharikkaan isäntämiehen paheksimalla puhuvan virkavallasta — toisinaan jopa huomauttamallakin, ettei moinen valta enään ole nykyajan kansanvaltaisten aatteiden mukainen — ja kuitenkin nähdä samaisen isäntämiehen kohtelevan tilattomia, palkollisiaan, torppareitaan ja muita alaisiaan aivan samalla tavalla kuin joku virkamies häntä ehkä on ennen kohdellut. *Exempla sunt odiosa*, s. o. esimerkkien lateleminen olisi loukkaavaa, ja koska se ei ole tämän kirjoituksen tarkoituksena, niin jääköot ne tälleen; „ei se sanasta tiedä, joka ei puolesta älyä“.

Rahavallan syntyminen ja paisuminen on aivan luonnollista siellä, missä — niinkuin meilläkin — valtiolliset ja kunnalliset oikeudet riippuvat varallisuudesta. Puhumattakaan valtiopäivä-järjestyksestä, minkä mukaan ainoastaan se „kunnassa asuva mies, jolla on manttaaliin pantua rälssi- tai perintömaata, taikka joka vakaalla asukas-oikeudella hallitsee kruununtilaa tai arennilla pitää kruununpuustellia“ j. n. e., on oikeutettu saamaan äänensä kuuluviin „talonpoikaissäädyssä“, puoltaa nykyinen kunnallisasetuskin aivan liiaksi varallisuutta. Varallisuus ei kuitenkaan yksin tee ihmistä kykeneväksi ajamaan maansa ja kuntansa asioita. Tosin se on hyvänä apuna tiedon ja taidon hankkimisessa, mutta ylintä, ratkaisevaa valtaa ei sille olisi missään annettava. Sivistys — niin laajassa merkityksessä käsitettynä kuin mahdollista — on yksin pantava ehdoksi sekä valtiollisten että kunnallisten oikeuksien saamiseen, sillä muuten joudumme entisajan virkavallasta päästyämme rahavaltaan, mikä onnettomuus olisi kaikin mokomin hyvissä ajoissa vältettävä.

Aku Tela.

Nyrkkivallan ajoilta.

Kuvaus.

Esivallan käsi oli kauvan ollut lyhetty. Monet nimismiehet peräkkäin huokailivat vapisten lukittujen ovien takana ja katselivat sormiensa lomitse, miten oikeus ja rauha olivat muuttuneet vanhoiksi taruiksi ja raaka rosvovalta hallitsi tyrannimaisella julmuudella.

Ammattivarkaita ja tappelijoita oli tukuttain, ryövättiin julkisesti, keskipäivällä, taloisissakin taloissa. Harvat uskalsivat valittaa ja mihinkäpä valitti, ettei se olisi tullut tyrannien tiedoksi. Rauhalliset ihmiset notkistivat nöyrästi, pakolla kaulansa roistojen edessä. Näitä „herroja“ vastaan ei edes uskallettu todistaa, sillä sellaisesta sai pitää verisen koston yhtä varmana kuin kuoleman.

Mutta vihdoin löytyi eräs *valittu*, hra A., joka määrättiin paikkakunnalle nimismieheksi. Mies kuin

atleetti, voimakas, pelkäämätön, oikeuden tuntoinen ja kova.

Hra A. oli jo ollut jonkun aikaa virassaan, käyttänyt kasakanpamppua sellaistenkin selkäin päällä, joiden ei ollut koskaan luultu siihen alistuvan, sekä kytkenyt useita pahimpia. „Isotkin miehet“ jo hiukan katselivat sivuillensa; entinen itseluottamus oli kadonnut. Rauhalliset ihmiset alkoivat aavistaa uuden päivän sarastavan. He eivät tosin vielä uskaltaneet julkisesti auttaa nimismiestä, mutta alettiin jo *ilmoittaa* rikoksia ja löytyi yksi ja toinen, joka tunnusti „nähneensä“. Näkijöitä oli aina ennen puuttunut.

Miten nimismies A. toimi, herättäen pelkoa ja kunnioitusta, sitä muun muassa kuvaa tämäkin juttu.

Panttilan navetasta oli varastettu viisi lammasta. Syylliseksi varkauteen epäiltiin suurella varmuudella Kaappari-Jussia. Asia ilmoitettiin nimismiehelle. Tämä oli jo kauvan iskettänyt Kaappari-Jussin perään, mutta todistusten puutteessa oli hänet näihin saakka täytynyt vapaaksi jättää. Hän ryhtyi innolla asiaan, haistoi hiukan jälkiä, mutta Jussi. Jussi oli jossain, kateessa.

Pari päivää jälkeen varkauden ilmoitettiin nimismiehelle, että siellä ja siellä on hypyt, että siellä tietysti tulee tappelut, koska Koppalan Suuripää Tiinan Kallu, ja Kaappari-Jussi olivat sinne menneet.

A:lla sattui parhaillaan olemaan vieraina kahden naapurikunnan nimismiehet. Mikä oivallinen tilaisuus! He päättivät mennä sinne kaikin.

Pimeä tuli, he istuivat rekeen ja ajoivat tanssiaispaikalle. Kukin olivat he revolvereilla ja muilla aseilla varustetut. Yksi meni tuvan pääty-ikkunan taakse koi-

vuisella halolla varustettuna, toinen jäi porstuaan valmiina antamaan „hengen edestä.“ Hra A. meni *yksin* sisään pauhaavaan tupaan.

Kun hänen jättiläisvartalonsa ilmestyi oven suuhun, taukosi meteli kuin taian kautta ja valkeat sammutettiin paikalla. Kammoittava hiljaisuus vallitsi muutaman silmänräpäyksen. A. oli jo ennenkin ollut tällaisessa ja osannut nyt siis varata itsensä. Kun valkeat olivat sammutetut, otti hän heti valkeata mukanansa tuotuun kynttilään. Hän näki valkean valossa synkkiä, hikisiä kasvoja kalpeina, toiset nähtävästi pelosta, toiset raivosta. Useita suuria kirkkaiksi tahottuja puukkoja välähteli peremmällä tupaa kynttilän himmeässä valossa ja naisia seisoi penkit täynnä kamalasti ulehtien.

Äkkiä sälähti pääty-ikkuna. Mies roiskahti parkaisten selälleen lattiaan ja jäi siihen makaamaan. Toiset, jotka olivat aikoneet paeta samaa tietä, peräytyivät. Ikkunan vartijan koivuinen halko kammotti kuin kuolema. Pari uhkaavaa kiljahdusta kuului perältä.

— Pidä tuota! huusi A., tarjoten kynttilää häntä likinnä seisovalle miehelle. Mies vitkasteli hiukan, mutta aikoi kuitenkin ottaa kynttilän vasempaan käteensä.

— Oikea kätesi?

Siitä putosi puukko kilahtaen lattiaan. Sanaa virkamatta tempasi nimismies kynttilän takaisin ja antoi miehelle sellaisen korvapuustin, että tämä lensi nurin, vieden muassaan vielä toisenkin.

— Ylös!

Mies nousi kuin reimillä.

— Pidätkö kynttilää?

— Pi-i-dän.

— Missä se on se Koppalan Suuripää? kysyi A. toiselta. Tämä kielsi, ettei hän tiedä. Mutta korvapuusti, joka toimitti miehen tekemään kierroksen maassa, sai hänet uikuttamaan:

— Tu-tuolla u-uunilla.

Nimismies huomasikin sieltä näkyvän miehen sääret. Hän astui sinne päin. Kaikki tekivät laveata tilaa. Koko joukon oli vallannut kauhu ja pelon tunne. Puukot olivat kadonneet näkyvistä taskuihin.

Hra A. tarttui Suuripään sääriin ja veti hänet kolisten lattiaan.

— Ylös!

Suuripää nousi.

— Mitä nyt? kysyi hän uhitellen, ja sai maistuvan korvapuustin vastaukseksi.

— Ylös!

Suuripää seisoi kuin tuomittu.

— Pane pitkällesi tuohon! Nimismies osoitti pöytäpenkkiä. Toinen empi, mutta sai taas niin tuntuvan muistutuksen, että katsoi parhaaksi pitemmittä mutkitta seurata käskyä.

— Missä on se Kaappari? kysyi hän joltakulta.

— Tu-tuolla! viitaten sängyn alle. A. veti Kaapparin sieltä esiin, antoi kasakanpiiskan käteen.

— Lyö! käski hän, viitaten pöytäpenkillä makaavaa Suurpäätä.

Kaappari teki työtä käskettyä, mutta se kävi A:n mielestä kovin lauhasti.

— Etkö jaksa kovemmin?

— En.

Nyt sai Suuripää nousta, mutta Kaapparin viskasi A. penkkiin ja näytti „miten lyötämän pitää". Kaappari voivotti ja huusi.

— Jaksatko nyt lyödä?

— Jaksan!

Kylläpä osasikin Kaappari nyt lyödä. Suuripäältä pääsi valitus.

Näin alkoi sauna. Järkiään sai kukin tuvassa oleva mies astua esiin. Taskut tutkittiin, kaikilla oli puukot. Vuorontiestä saivat he lyödä toinen toistaan ja joka näkyi säälivän, sai siitä samallaisen muistutuksen kuin Kaappari-Jussikin. Kun kukin oli osansa saanut, oli nimismiehelle kertynyt sylillinen puukkoja. Kaappari sai ne kerätä ja viedä rekeen.

Kun Kaappari aikoi poistua, käski nimismies hänen istua kuskipenkille ja kutsui nyt pois oven- ja ikkunanvartijat.

Oltiin valmiit lähtemään.

— Aja! huusi hän Kaapparille.

— Mihin?

— Kyllä sinä sen tiedät, mihin nyt mennään, — aja vaan!

Kaappari ajoi.

— Mutta en minä tiedä, mihin nyt ajetaan, muistutti Kaappari vähän ajan kuluttua.

— Kyllä *sinä sen tiedät*, liiankin hyvin. Anna mennä vaan!

Vielä kerran pidätti Kaappari hevosen.

— Mutta . . .

— Etkö sinä tiedä mihin ajetaan! Tahtoisitko mieluimmin . . . ?

Hän koputti kasakanpiiskalla reen laitaan.

Sanaakaan virkkamatta lähti Kaappari ajamaan.

— Anna luistaa vaan.

Kaappari pidätti nyt erään pienen, yksinäisen mökin luona.

— Joko ollaan perillä, vai?

— Jo-o, ulisi Kaappari.

— Missä *ne* ovat?

— Tuolla. Kaappari osoitti mökkiä.

— Mennäänpä katsomaan!

Kaappari ja hra A. menivät mökkiin. Eräästä komerosta mökin kellarissa toi Kaappari nimismiehelle neljän lampaan lihat. Viides oli syöty ja nahat kuuluivat olevan vintissä kuivamassa.

Alkio.

BERTTA

Eräs tyyppi.

„— — — ja kultaiset laihot, joit' ei mikään halla pysty panemaan, palkitsevat sata- jopa tuhatkertaisesti vaivanne. Kauvan eläköön opistomme!“ Näillä sanoilla johtaja päätti tavanmukaisen lopettajaispuheensa ja astui nyt limonaadilasi kädessä kilistämään oppilaittensa kanssa.

— „Eläköön! eläköön!“ raikui juhlapukuisesta tyttöparvesta heleä vastaus, katkaisten kaiullaan kevätillan uinailevan rauhan, jotta peippospar vi säikähtyneenä lehahti lentoon verannan viereisestä kuusesta ja myöhästynyt ohitsekulkija huomautti kainaloiselle kumppanilleen: „joku koulu näkyy Alppilassa juhlivan“.

Verannalla kävi puhelu yhtenä huminana.

— „Eikö se mielestänne ollut kaunis puhe?“

— „Oi kovasti, ja kuinka runollinen sitten!“

— „Niin, kummako se on, kun itse on runoilija.“

— „Minusta jatko-opistossa oloni on ollut ja tulee aina olemaan onnellisin aika koko elämässäni,“ lausui päättäväisesti eräs leikkotukkainen, pystynenäinen tyttö, joka samassa liittyi ryhmään.

— „Niin minustakin,“ vakuutettiin useammalta taholta.

— „Ja minä tahtoisin“, jatkoi hän korottaen äänensä muiden kuuluville, „alkaa kaikki tyyni uudestaan alusta, minä tahtoisin — —“

— „Harjoitustunnitko myös?“ keskeytti joku ivallisesti.

— „Kyllä, harjoitustunnit myös.“

— „Kuule Bertta, etkö aio lukea ylioppilaaksi?“ kysäsi samassa eräs tovereista laskien käsivartensa hänen vyötäisilleen, „olisi niin hauska, jos meitä olisi kaksi, lukisimme kaikki yhdessä ja sitten ei minun tarvitseisi yksin käydä normaalikoululla kuuntelemassa“.

Mutta Bertta irtautui tylysti toisen syleilystä.

— „En“, vastasi hän jyrkästi, „sitä en tee. Minusta on paljasta humbuugia, koko ylioppilastutkinto. Mitä yleissivistystä niillä on noilla ylioppilaskandidaateilla? Onko niillä aavistustakaan ulkomaan kirjallisuudesta? — tuskin omastamme — ja onko niillä minkäänlaista maailmankatsantoa? Jatkolaiselle ylioppilastutkinnon suorittaminen olisi taantumista. Toista olisi, jos heti pääsisi maisteriksi, että saisi näyttää noille itserakkaille keltanokille — —. Minä aion opettajaksi, siihen minulla on kutsumusta. Ihana ja suuri on todellakin opettajan toimi. Ajatelkaas luokkaa, jossa kaikki säteilevin silmin hartaasti kuuntelevat opettajan sanoja, „ikäänkuin kukkaset ehtoolla imevät taivahisen kasteen“, kuten johtaja äsken lausui, ja joiden sielut vielä ovat valkeita lehtiä, joihin opettaja saa painaa kaikki, mikä on jaloa ja — — —“

— „Tytöt, tytöt, mitä te ajattelettekaan, pitäisihän jonkun meistä vastata puheesen“, keskeytti samassa eräs toveri, joka tulla tupsahti toisesta ryhmästä, jossa kaikki olivat olleet yksimielisiä siitä, että vastata piti, vaan kukaan ei tahtonut ruveta puhujaksi.

Niin tässäkin. — Tietysti jonkun pitää vastata. — Vastaa sinä! — Minä? en mitenkään, en vaikka mikä olisi! Mutta sinä itse, sinullahan on niin helppo puhua. — Puhuteltu tunnusti kainosti, että oli hän kotona vähän ajatellut vastausta, oli pannut muutamia lauseita paperillekin, mutta ei hän sentään nyt, vastatkoon joku toinen, eikö esim. Bertta?

— „Niin Bertta!“ toistivat toiset.

Kotvan vastusti tämäkin, vaan kun toverit eivät antaneet rauhaa, myöntyi hän viimein, meni suoraa päätä pöydän luo, kilisti lasia ja alkoi:

— „Arvoisat kuulijani!“

Alussa ääni hiukan värähteli ja sanat pyrkivät väkisin takertumaan toisiinsa, mutta vähitellen se varmistui, kävi täyteläisemmäksi ja lauseet tulivat pyöreämmiksi.

Lämpimin sanoin hän tulkitsi oman ja toveriensa rajattoman kiitollisuuden opettajiansa kohtaan. Ystävän tavoin nämä olivat kohdelleet oppilaitaan; isän ja äidin hellyydellä he olivat ohjannet heidän ensimmäisiä horjuvia askeleitaan itsenäisempiin opintoihin ja avanneet heille suuremmoisia näkö-aloja tieteiden maailmaan. Oppilaiden hartain toivo oli nyt saada muille lietsoa samaa tiedon tulta, jota tässä valonahjossa olivat oppineet rakastamaan — —.

Kimakka vihellys kaikui samasa. Raskaasti läähättäen laukkasi rautahepo kiiluvine silmineen mäkitörmän ohitse ja komeasti kaikui sen kavioiden kapse läheisessä vuorisolassa, kunnes ääni sekoittui kaupungista kuuluvaan huminaan.

Bertta oli hämmentynyt. Hän ei tuntenut pääsään ainoatakaan ajatusta, muuta kuin sen, että mitä hän nyt sanoisi, ja pelottavan selvästi tajusi hän, että kaikki odottaen katsoivat häneen. Paeten noita kiusallisia katseita hän käänsi silmänsä maisemaan päin. Lumous oli rauvennut. Keväinen kuulakan hämärtävä ilta vuodatti sopusointuisen rauhansa koko hänen olemukseensa ja hän jatkoi yhä kiihtyvällä innolla:

— „Valoa kansalle! Se olkoon tunnussanamme ja jos tietämättömyys uhkaa kansaamme perikadolla, heittäytykäämme empimättä tuon Djaggernaut'in vaunujen alle — uhri ei ole liian kallis!

Puhuja vaikeni hengästyneenä ja vetäytyi omaa kiivauttaan häveten syrjemmälle.

Mutta siihen hän ei saanut jäädä. Innostuneet toverit vetivät hänet esiin, suutelivat ja syleilivät, tulivatpa opettajatkin kiittämään ja kilistämään. Into oli tarttunut kaikkiin. Puhe seurasi puhetta, opettajien pitemmät, oppilaiden lyhemmät, vaan kaikki innokkaita, kaikki isänmaallisia. Valkeneva päivä vasta näki heidät paluumatkalla.

— „Bertta on sentään tavattoman etevä," virkkoivat toverit keskenään. — „Ja kovasti innokas" lisäsivät toiset.

Niin, innokas, sitä hän oli. Eikä hän paljo muussa tilassa koskaan ollutkaan. Mutta tämä innostus oli olemusmuoto, jolle hän saattoi antaa melkein minkä sisällyksen tahansa. Aivan samoin kuin jossain rautatievaunussa milloin matkustaa teatteriseurue, milloin maallikkosaarnaaja ja milloin joukko vallatonta koulunuorisoa, mutta vaunu on aina sama ja vauhti yhtä tulinen.

Bertta oli syntynyt ja kasvanut maaseutukaupungin porvarillisissa oloissa. Suku oli tosin aatelinen, vaan ei ollut varattomuutensa vuoksi parina viime miespolvena jaksanut ylläpitää edusoikeuttaan ritarihuoneella. Paksukantinen perhepiplia, johon esi-isän nimi oli piirretty isoilla lapsellisilla kirjaimilla, ja juhlallisen jäykkä keisarikuosinen seinäpeili olivat melkein ainoat jätteet entisiltä ylhäisyyden ajoilta. Nyt oli asunto ahdas, huonekalusto kulunut ja kitusteleva toimeentulo painanut leimansa isän huolestuneisiin kasvoihin ja äidin väsyneisiin liikkeisiin. Mutta taloudelliset huolet eivät yleensä lapsia paina ja niin Berttakin vietti huolettomia ja vapaita lapsuuden päiviä sisarusviisikkonsa keskuudessa.

Kymmenen vuoden ijässä Bertta — eli Berthe, niinkuin äiti ranskankielen mukaan lausui nimen, tuli kaupungin ruotsalaiseen tyttökouluun. Eipä sen vuoksi, että vanhemmat olisivat olleet jyrkästi ruotsinmielisiä, panivatpahan vaan sentähden, että se heidän seurapiirissään oli tavallista.

Tyttö oli hyväpäinen; oppi helposti, mutta unohti toiselta puolen pian, minkä oli oppinut. Historia ja maantiede olivat hänen mieliaineensa, — siksi, että niissä ei tarvinnut seurata kirjan sanoja, vaan sai „panna omiaan". Kasvitiedettä hän myös oli harrastanut yhteen aikaan. Nimittäin ennen kuin sitä koulussa luvettiinkaan. Niukoilla säästörahoillaan hän oli ostanut itselleen oppikirjan ja ruvennut kasveja tutkimaan. Mutta kun sitten koulussa sama aine tuli esille,

huomasi hän sen kuivaksi, eikä enää välittänytkään siitä. Laskentoa hän ei voinut sietää. Ja sen jälkeen kun oli saanut kuulla, että harvalla henkilöllä on taipumusta sekä historiaan että matematiikkaan, ei hän kauvemmin viitsinnyt sillä päätänsä vaivata. Sillä kunniahimoa hänellä ei ollut nimeksikään; nuhteet ja arvosanat eivät sen vuoksi tehneet häneen mitään vaikutusta.

Viidennelle luokalle päästyään Bertta kokonaan kadotti lukuhalunsa.

Hän luisteli ja hyvästi luistelikin. Hoikka, hento vartalo seurasi notkeana jalkojen kaareilevia liikkeitä. Enemmän sulavuutta katselija ehkä olisi kaivannut, ell'ei liikkeiden varmuus ja koko olennosta uhkuva nuorekas pirteys olisi yllin kyllin palkinnut tätä puutetta. Ja samaa hilpeätä vaikutusta lisäsivät puolestaan kasvotkin: tuuhean otsatukan varjossa säteilevät silmät, hehkuvat posket, hullunkurinen pikkupystynenä ja lyhyt ylähuuli, jonka lomasta kaksi etuhammasta hohtaa esille.

Bertalla oli aina kymmenkunta lyseolaista ympärillään luistinradalla; suvaitsipa pari lääninkanslistiakin harjoitella hänen läheisyydessään. Mutta Bertta ei ottanut huomatakseen heidän ihailuansa. Hän luisteli yksinomaan luistelemisen vuoksi; aamut, välitunnit ja iltapuolet pimeään asti. Eipä niin, ett'ei Bertallakin saattanut olla ihastuksensa. Vaan ne päättyivät aina Bertan puolelta, ja aina hyvin äkkiä.

Ahlgrenin apteekissa oli esim. ollut *eräs*, jonka tähden hän tuhlasi kaikki rahansa amykos'iin, cold-cream'iin y. m, viattomanlaatuisiin lääkkeisiin. Sitten oli seurannut eräs posteljooni, sitten kahdeksasluokkalainen, sitten konttoristi, sitten italialainen positiivinsoittaja, jonka kanssa hän solkkasi vähän ranskaa ja jonka apinalle syötti makeisia. Kuudentenatoista syntymäpäivänään Bertta laski „flammojensa“ luvun 11:ksi ja samalla hän päätti jäädä ijäksi naimattomaksi.

Koulun päätettyänsä Bertta tuli rippikouluun ja seuraus siitä oli, että hän koko sen talven karttoi seuraelämää. Sen sijaan hän ahkerasti kävi rippi-isänsä

hartaushetkissä ja opetti sunnuntai-iltapuolen kahdessakin pyhäkoulussa.

Mutta keväällä tapahtui muutos — „elämänsä käännekohdaksi“ Bertta sitä nimitti. Sen vaikutti eräs virkaatekevä sanomalehden aputoimittaja, johon Bertta sattumalta oli tutustunut. Hän oli ylioppilas, vapaa-aattelija, kiivas suomenmielinen ja naisliikkeen harrastaja. Ylioppilas otti nyt hyväntahtoisesti johdattaakseen Berttaa tuohon uuteen aatemaailmaan. Hän esitti hänelle kansallisuuden suuren aatteen, selvitti hänelle, mikä erotus on naisen nykyisen ja tulevan aseman välillä sekä moitti kirkon suvaitsemattomuutta ja pappien ahdasmielisyyttä. Ja Bertta oli hyvä oppilas; kahden viikon kuluttua oli hänkin vapaa-aattelija, suomenmielinen ja naisliikkeen harrastaja. Kehitys oli vaan käynyt päinvastaisessa järjestyksessä.

Ylioppilas ja Bertta puhuivat nyt aina keskenään suomea ja Bertta alkoi kirjoittaa nimensä P:llä ja kahdella t:llä eikä kuten ennen th:lla, sekä leikkasi tukkansa lyhyeksi. Kaikki kirjat, semminkin kaunokirjalliset, joita ylioppilas sattui mainitsemaan, hän hankki itselleen ja lueskeli; sitä vastoin hän harvemmin kävi kirkossa ja kirjoitti jumalan pienellä kirjaimella.

Se oli ihana aika, joka nyt seurasi. Samoja ijänikuisia katuja hän nytkin käveli, samojen ihmisten näki ympärillään häärivän, samoja pikkuaskareita toimitti kotonaan, vaan maailma esiintyi kumminkin ihan toisessa valossa: se oli tullut avarammaksi, järjellisemmäksi. Bertan aivot tekivät kuumeentapaisesti työtä. Kysymyksiä heräsi yhä uusia, joihin hän haki vastausta. Oikein oli väsyksissä, kun yöksi paneutui maata. Eikä hän olisi malttanut nukkuakaan, ellei olisi tietänyt, että huomenna tapaa ylioppilaan ja saa häneltä kysyä vastausta epäilyksilleen. Sillä joka iltapäivä heillä oli tapana tavata toisensa Pitkälläsillalla, josta sitten valleille poiketen kävelivät kaupungin laitaan saakka.

Siinä he yhtenäkin iltana seisoivat vallilla katsellen erästä höyrylaivaa joka parhaallaan koki jään läpi murtautua satamaan. Ilta oli kesäisen lämpöinen,

vallin etelärinne helotti jo vihantana ja ilma oli täynnä kostean maan ja elpyneiden nesteiden tuoksua, johon sekoittui tervanhajua rannalla kuivamassa olevista veneistä.

Berttaa alkoi jo tuskastuttaa tuo jää. Mitä se enää toimitti tässä kesäisessä maisemassa mokoma, musta ruojo, eikö se jo ymmärtänyt korjautua tieltä? Ja siitä hän johtui kyselemään höyrylaivan rakennuksesta ja höyryvoimasta ja mikä on oikeastaan voima ja kuinka se on syntynyt ja mihin se katoaa. Ja ylioppilas selitti yleisin sanoin, että voima on katoamaton, että maailmassa ei ole muuta kuin voimaa ja että ainakin hän puolestaan oli vakuutettu, että dynaaminen selitys oli ainoa oikea.

Ne oikein surisivat Bertan korvissa nuo oudot selitykset. Jäässä pukhuva laiva ja koulupojat sen ympärillä ja kaupunki linnoineen tuolla kauvempana, ne olivat siis vaan harhakuvia, ei, tästä hänen piti saada selkoa ja hän pyysi ylioppilaalta yhä uusia selityksiä. Mutta ylioppilasta tämä aine nähtävästi ei huvittanut, sillä hän käänsi puheen toiseen asiaan, naisasiaan. Hän kuvasi, kuinka onnellista on, kun mies ja nainen ovat aatteellisellakin alalla tasa-arvoisia, kuinka ihanaa, kun he ymmärtävät toinen toisensa ajatukset ja harrastukset ja pyrkivät yhteisin voimin yhteiseen päämaaliin ihmiskunnan onnellistuttamiseen ja kehittämiseen yhä suurempaan täydellisyyteen. Hän puhui niin vakavasti ja lämpimästi kuin Bertta ei koskaan ennen ollut kuullut hänen puhuvan ja hän katseli häntä niin ystävällisesti ja samalla kysyväisesti, ikään kuin odottaen sanoihinsa myöntymistä. Bertan posket hohtivat innostuksesta kun hän ojensi ylioppilaalle molemmat kätensä vakuuttaen, että juuri semmoiseksi hänkin oli mielessään kuvaillut tulevaisuuden. Ja ylioppilas puristi niin kovasti Bertan käsiä, katsoi häntä silmiin ja kysäsi kiihkeästi, tahtoiko hän siis todellakin yhtyä hänen kanssaan semmoiseen elämään, rakastiko hän häntä — — —?

Vaan Bertta ei antanut hänen puhua loppuun, hän oli kiskaissut kätensä irti ja purskahtanut itkuun.

Sitäkö hän siis oli tarkoittanutkin? Eikö sitten mies ja nainen voineet ystävinä —? Hän tarjosi ylioppilaalle ystävyytensä, vaan tämä ei tyytynyt vähempään kuin rakkauteen.

Silloin he erosivat. I-jä-ksi.

Bertta suri. Itse hän oli vakuutettu siitä, että hänen sydämmensä ainiaaksi oli murtunut. Muuten hän taas kävi kirkossa kuin ennenkin ja rupesi uudestaan opettamaan pyhäkoulussa.

Mutta kesän kuluessa Bertassa vähitellen kypsyi suuri päätös. Hän aikoi Helsinkiin, suomalaiseen jatko-opistoon. „Tahdon laajentaa tietojani, haluan suurempaa toiminta-alaa ja etupäässä tahdon — unohtaa“, kirjoitti hän minulle tämän päätöksensä johdosta. Tietojen ja kielen puolesta tämä päätös ei kohdannut kaan mitään vaikeuksia. Bertta oli lapsuudesta saakka puhunut kotikaupunkinsa pehmeätä, sointuvaa murretta, eivätkä vanhemmatkaan panneet vastaan. Pahinta oli, ettei heillä ollut siihen varoja. Lopuksi saatiin asia kuitenkin siten järjestetyksi, että eräs sukulainen antoi seisovan lainan; korottoman hän oli tarjonnut, vaan Bertta ei suostunut ottamaan vastaan, ennenkun oli kirjoitettu täydellinen velkakirja ja siihen merkitty tavallinen korkomäärä.

Bertan jatko-opistoon tultua minä kadotin hänet näkyvistäni. Pari kolme kertaa vaan koko sillä ajalla pikimmiltään tulimme tavanneeksi toisemme. Ensi kerralla — se oli Edlundin kulmalla — hän tuli vastaani kiirein askelin, takki oli vaan puoliväliin napitettu ja hansikkaat irtonaisina kädessä.

— „Tule luennolle“, hän sanoi pyyhkäisten ohitseni, ja kun halusin kuulla, miten hän Helsingissä viihtyi, läksin harppaamaan hänen rinnallaan.

Oudosti koski heti korviini, että hän nyt puhui säännöllisintä kirjakieltä. Jos jonkun kerran joku murteellisuus sattui puheesen, oikasi hän sen huolellisesti. Muutenkin hän minusta tuntui kadottaneen jonkun verran entistä omaperäisyyttään, vaikka en juuri voisi sanoa mitä.

Kovasti ihastunut sanoi olevansa opistoon. Opettajat olivat eteviä ja toverit innokkaita. Luonnontie-

teet hän oli valinnut pääaineekseen; nyt sanoi menevänsä yliopistoon kuuntelemaan yhteiskunta-oppia.

— „Mutta eihän se koske sinun aineesesi ollenkaan?“

— „No, eihän se suoranaisesti, vaan pitäähän jokaisella yhteiskunnan jäsenellä olla sen verran tietoja, me käymme siellä melkein koko meidän luokkamme. Vaan hyvästi nyt, minulla ei ole aikaa kävellä näin hitaasti.“

Toisella kertaa hän tuli luokseni — minä asuin silloin Ruoholahden kadun varrella — ja pyysi minua kirjoittamaan nimeni eräälle listalle hätäkärsivien hyväksi. Hän oli ottanut levitelläkseen listoja kaikkiin taloihin Ruoholahden ja Lapinlahden katujen varsille. — „On kovasti intresanttia nähdä niin monta kotia, niistä voisi saada laatumaalauksen jok'ikisestä, jos olisi taiteilija.“ — Sitä paitsi hän sanoi kokoovansa voittoja suomalaisen teaatterin hyväksi pidettäviin arpajaisiin ja erääsen raittiusseuraan hän oli luvannut hankkia esitelmän pitäjän.

— „Etkö sinä suostuisi?“

— „Ei ole aikaa.“

— „No sitten minun täytyy hankkia joku toinen.“ Viimeiset sanat hän lausui alhaalla rappusissa.

Kolmannen kerran tapasimme toisemme säätytalon eteisessä. Hän kysyi, tahtoisinko ostaa päivän „Sotahuudon“, jota hänellä näkyi olevan kokonainen pinkka käsivarrellaan. Minä ostin ja me erosimme, sillä nyt oli minulla vuorostani kiire.

Sitten en kuullut hänestä kokonaiseen vuoteen muuta kuin että hän oli saanut hyväpalkkaisen opettajapaikan erään pikkukaupungin tyttökoulussa. Hämmästyin sen vuoksi suuresti kuin Bertta pari viikkoa takaperin tuli vastaani Bulevardinkadulla.

— „Onko sinulla virkavapaus?“ kysäsin minä.

— „Ei, vaan minä olen ottanut eron.“

— „Eron? mutta sinullahan sanottiin olevan niin hyvä virka.“

— „Niin, olihan se tavallaan, kun rahallista etua katsoo, vaan jos on muitakin vaatimuksia. — Siellä

oli niin äärettömän pikkukaupunkimaista ja ummehtunutta, ihan kuin kansiniekkaisessa kaivossa!“

— „Mutta sinullahan oli sekä halua että taipumusta opettajatoimeen. Eikö sinua opettaminenkaan miellyttänyt?“

— „Ky-yllä“, vetäsi hän pitkään, „mutta ei se vastannut minun toiveitani. Luokat epätasaiset. Jotkut seuraavat hartaasti, toiset ovat välinpitämättömiä, vallattomia taikka torkkuvat. Oih! tuntui ikään kuin olisi ollut raskas lumireki vedettävänä“.

— „No, mitäs sinä nyt täällä toimitat?“

— „Käyn keittokoulua.“

— „Siis kihloissa, no onneksi, onneksi!“

— „Erehdyt; minä aion keitto-opettajaksi. Olen tullut siihen vakuutukseen, ettei kansaamme saada henkisesti kohotetuksi, niinkauvan kuin siltä puuttuu välttämätön aineellinen perustus. Ajatteles, jos maamme jokaisessa mökissä olisi vahvaa, terveellistä ravintoa, mihin kaikkeen kykenisimmekään silloin —“

— „Niin, *jos*“.

Mutta hän ei huomannut epäilevää hymyäni, innokkaasti hän jatkoi aatteensa selittämistä, kunnes poikkesi koulunsa porttikäytävään. „Tule joskus katsomaan paratiisiani,“ pyysi hän iloisesti nyökäyttäen päätään, „meillä on niin erinomaisen hauska!“

Tekla Hultin.

Karussa.

Kas kuinka äkkiä hurjistuu
Ja karkuhun lens ori oiva,
Pää kaunis korskana, vaahdoss' suu,
Silm' uljuuttaan salamoiva.

Oli orjana olla raskas sen,
Vaan tuon toki kauvan kärsi;
Söi sen, mitä saivat seimeesen;
Ikävissään pilttuuta järsi.

Ei nurkunut, seurasi valjaisiin,
Kun päitsistä saatteli renki;
Kävi hiljaa, juoksi kun käskettiin,
Ja ruoskan, sietipä senki.

Nyt kärsimys hältä jo katkesi;
Ei kauvemmin orjana kestä;
Pois syöksi, kun silmä välttyvi,
Ei köydet, päitsimet estä.

Nous pystyyn, tempasi kerran vaan,
Niin katkesi riimunvarsi;
Pian murskasi kääsit lennossaan
Ja valjahat maahan karsi.

Läpi kaupungin pois karkasi tuo;
Ei huutoja kuulla malta,
Yhä yltyvi vain, kun pyrkivät luo,
Töin tuskinpa pääsevät alta.

Pois myrskynä kiitäen, kauvas pois,
Ei tietänyt määrää muuta;
Pois sinne, joss' ohjitta olla vois,
Joss' suitset ei sulkisi suuta.

Kohen metsää kaukana siintävää
Se rientävi hurjaa laukkaa;
Kadut päähän juoksevi, kaupunki jää. —
Niin sääliksi käy hepo raukkaa!

Mitä voittanet? Jospahan eksyykin
Pois jäljiltä hetkeksi herra;
Jos karkaat kauvaksi korpihin,
Niin uupunet kuitenkin kerran.

Sun ottavat kiinni, päitsimiin
Taas kytkevät ainaiseksi,
Ja jotta et vastedes kaihois, niin
Saat ruoskaa voiteheksi.

Vapauttasi et saa milloinkaan,
Jos kuinkakin kaipaat huolla;
Sä orjana synnyit maailmaan,
Saat orjana myöskin kuolla.

Reinhold Roine.

Wäinö Blomstedt. — **Lepänkuorija.**

F. Tilgmann, Helsingissä.

Saharan rannalta.

Kuvauksia Algerian matkalta.

Biskrassa, Lokakuulla 1892.

Kun varustautuu matkustamaan johonkin maahan, missä ei vielä ennen ole käynyt ja jota ei siis myöskään tunne muuten kuin puheitten kautta, luo mielikuvitus itselleen jonkunlaisen kuvan, joka kuitenkin heti haihtuu maahan tultua. Niinpä minäkin. Tiesin jo kuukausia edeltäpäin matkastani Algeriaan, ranskalaisten omistamaan siirtomaahan Afrikan pohjoisrannikolla. Tätä maata, joka maantieteelliselle leveydelleen on Helsingin ja päiväntasaajan keskivälillä, olin kuullut kehuttavan lämpimäksi kesämaaksi, vieraaksi talven tuiskuille ja pakkasille. Kuvailin mielessäni auringonpaistetta, kosteikkoja uhkeine, rikkaine, etelämaisine kasvullisuuksineen, viljavia ketoja hedelmäpuu-istutuksineen, laajoja aavikoita runsaine heinäkasvuineen, vuorien rinteitä ikuisine aarniometsineen, laaksoja vuoripuroineen ja ihastuttavine pikkukylineen, puutarhoineen, luikertelevine polkuineen sekä — —, niin en enää muistakaan nyt, kun olen täällä paikalla, mitä kaikkea mielessäni kuvailin.

Kun Euroopasta, jostain Välimeren satamasta lähtenyt laiva hiljalleen lähestyy Pohjois-Afrikan rantaa, on ensikertalainen aina utelias näkemään Afrikan, „mustien“ maanosan, pohjoisen rannan. Silloin unhottuvat hetkeksi äskettäin nähty Välimeren pohjoisranta paikoin louhuisine, paljaine vuorineen, kuten Marseilleen kohdalla, paikoin ikuisesti vihertävine metsineen ja ihanine istutuksineen, kuten Nizzan seuduilla

sekä Välimeren kirkas sininen vesi ja sen yli korkealla kaareileva tummansininen taivas. Huomio kiinnittyy kokonaan edessä olevan, meren sylistä vähitellen kohoavan rannan piirteitä tähystelemään.

Ja mitä näkee silloin?

Korkean, epätasaisen, mäkisen rannan, jonka kallioita merivesi huuhtelee; laajan saarettoman lahden, jonka suulla joku ranskalainen kaupunki sijaitsee ja istutuksia siellä täällä. Ei mikään muu erityisesti osota, että Eurooppa on takanamme ja että olemme Afrikan rannalla kuin se, että laivan rantaan laskiessa sen tuloa odottaa mitä kirjavin kansanjoukko. Siinä näkee araapialaisia, berbeerejä, turkkilaisia, ranskalaisia, italialaisia ja jos jotakin kansallisuutta; mutta he, vaikka usein ovatkin erinomaisia tyyppejä kansallisuudestaan ja tavallisesti puettuina kansallispukuunsa, eivät ole enemmän miellyttäviä ilmiöitä kuin vastaavat ammattilaiset Euroopan merikaupungeissa. Senpä vuoksi jättääkin matkustaja heidät mielellään meluamaan ja kiistelemään palvelusta tarjotessaan ja astuu maalle jatkaakseen matkaa sisämaahan.

Algerian pohjoinen rantamaa, joka on melkein yksinomaan ranskalaisten maanomistajain käsissä, on mäkistä multamaata, josta paikoin pistää esiin louhuiset, viettävät vuoret ja kivikkorinteet. Suurin osa maata, varsinkin tasangoilla ja laaksoissa, on viljelyksen vallassa. Siellä täällä näkee pienehkön metsän tai puutarhan, joka luo vaihetusta tuohon muuten niin paljaan ja yksitoikkoisen näköiseen maisemaan. Pohjoisessa osassa Algeriaa, jota kutsutaan Telliksi, on sentään paikoin metsäisiäkin rantoja, joissa kasvaa pääasiallisesti havupuulajeja, jonkunlaisia tanakoita, lihavalehväisiä katajoita (arap. sidjor), joita ei tapaa Euroopassa muuta kuin puutarhoissa. Vuorien välissä näkee kyllä laaksoja asuntoineen ja laakson pohjalla virran vuoman, jossa syksy- ja talvisateitten aikana löytyy likaisen karvaista tulvavettä aivan joen äyräitä myöten, mutta jossa kesän aikana samoin kuin alkusyksystäkin ei löydy tippaakaan vettä. Näkyy ainoastaan paljaita valkoisia veden kuljettamia mukulakiviä, joit-

ten päällitse pieni polku luikertelee joen lähteitä ja vuoria kohti.

Yhtä yksitoikkoisena, yhtä autiona pysyy maisema vielä sittenkin, kun sisämaahan, Saharaan päin matkustaessaan on jättänyt jälkeensä Tellin ja saapuu noille 800 à 1,000 metriä meren pintaa korkeammalla oleville n. k. korkeille tasangoille. Ainoa eroitus minkä aluksi huomaa, on se, että tasangolta kohoavat vuorenselänteet tulevat vähitellen yhä korkeammiksi, seudut saavat vuoriston ja erämaan luonteen. Ei vieläkään metsää, ei jokia eikä minkäänlaista muuta asutusta, kuin siellä täällä araapialaisten tai berbeeriläisten paimentolaisten tummia, matalia telttoja, joitten ympäristöllä lukuisat lammas- ja vuohilaumat etsivät elatustansa tasangolla tai vuorten rinteillä löytyvästä, nyt jo kuivaneesta ruohokosta. Ainoat, mitkä luovat vähän vaihetusta tuohon kuolleesen, kuivettuneesen ja päivän paahtamaan luontoon, ovat nuo siellä täällä löytyvät Algerian omituiset järvet, „chottit“, jotka pinta-alalleen ovat usein hyvinkin laajoja, mutta joissa ei löydy syvimmilläkään kohdalla muuta kuin muutama decimetri vettä. Sitä hiljaisuutta, joka vallitsee tyynipintaisella järvellä, sitä ympäröivällä laajalla suon tapaisella tasangolla ja taivaanrantaa rajoittavilla, mutta läpikuultavan ilman vuoksi kuitenkin selvästi näkyvillä vuoriselänteillä, häiritsee joskus kaukana laitumella kuljeskelevan aasin tai muulin alakuloinen huuto ja lammasten määkynä. Siellä täällä järven pinnalla soutelee vesilintuja; tuhansiin nousevat, puhtaan valkoiset, pitkäjalkaiset flamingot seisovat yhdellä jalallaan, pää kumarassa, ikäänkuin miettien ja koettaen kuunnella ympäristössä vallitsevaa hiljaisuutta. Junaankin, joka kuljettaa meitä tasankoa pitkin ja vuorien lomitse, milloin kulkien niitten rinnettä, milloin puhkaisten ne, näkyy tuo ympäristössä vallitseva hiljaisuus ja korkealta paistava aurinko lämmittävine säteineen tehneen vaikutuksensa. Se kiitää kyllä eteenpäin, mutta verrattain hiljalleen, ikäänkuin siten olisi varmempi päähän pääsemisestä. Vähitellen saapuu se kuitenkin „korkeitten tasankojen“ korkeimmalle kohdalle, vuoristoon, jossa kor-

keimmat huiput ovat 2,000 à 2,300 metriä merenpintaa ylempänä. Samalla huomaa vuorten rinteet metsittyneiksi sitä enemmän kuta etelämmäksi joudutaan. Aluksi peittää rinteitä siellä täällä harvassa kasvavat katajalajit, jotka, vaikka alhaalta ovatkin tukevia, kuitenkin ovat mataloita, pyrkien laajalla latvallaan peittämään ja kuivaavilta auringonsäteiltä suojaamaan niin suuren alan maanpintaa kuin mahdollista. Vielä sittenkin kun varsinainen metsäseutu alkaa, ovat siellä löytyvät ikuisesti viheriät pienilehtiset tammet, jalavat ja paikka paikoin tavattavat seeterimetsät (kuten esim. F. Tuggurin vuorella) paksutyvisiä ja laajalatvaisia mutta verrattain matalia. Pohjois- ja Keski-Euroopan solakkarunkoisia metsiä saa hakea turhaan. Tuntuu siltä ikäänkuin puuntaimi pelkäisi kohota maasta kovin korkealle, ylhäällä kun on ilmankin. Eikä kaikilla vuorilla ole pientäkään metsää. Muutamat mahdottoman suuret selänteet, joista korkeutensa vuoksi Kef Möhmel erittäinkin ansaitsee mainitsemista, ovat aivan siloisen puhtaita; ei siellä löydy muuta kuin kallionrinne toisensa perästä, kivilouhikko kivilouhikon vieressä ja kivien välissä muutamia eri lajeja kanervapensaita, jotka tuskin riittävät muuttamaan selänteen kirkasta, harmaata pohjaväriä. Kuitenkin näkee noilla karuillakin rinteillä lammas- ja vuohilaumoja, paimenensa seuraamina, etsien siellä elatustaan kivien välistä. Samaisten vuoriselänteitten välissä on laajoja laaksoja, joita ylhäältä rinteiltä valuvat sadevedet kostuttavat luoden niihin keväällä uutta eloa ja uuden kasvullisuuden, joka kuitenkin kesän tullen kosteuden puutteessa pian kuihtuu ja kuolee. Ainoastaan niissä laaksoissa, missä sateista riippumattomat lähteet antavat vettä kaikkina vuoden aikoina, ainoastaan siellä pääsee etelän kasvullisuus täyteen kukoistukseensa. Pitkin joen vartta näkee aina vihertäviä, hyvin hoidettuja terrassin muotoisia puutarhoja, joissa viinirypäleet kasvavat viikunapuitten rinnalla, mantelit luumujen, aprikoosit persikkain ja päärynät omenien rinnalla ja joita eräs punakukkainen laakerilaji ympäröi. Puutarhojen takana vuoria, joita vesi on muovaellut jos jonkin muotoisiksi; ja vuorien

rinteillä tai erityisillä mäen töyräillä tasakattoisia, vaaleanruskeasta kivestä tehtyjä taloja tai kyliä, jotka ovat rakennetut ahtaalle jollekin kallion töyräälle. Puoli toista tuhatta metriä laaksoa ylempänä olevilta vuorilta katsottuna näyttää laakso puutarhoineen, peltoineen, taloineen, kylineen ja niitten välitse kiemurtelevine pienine jokineen peineltä panoraamalta, joka laajan erämaaluonnon vastakohtana tekee hauskan vaikutuksen.

Matkaa eteläänpäin jatkaessa loppuvat vihdoin sekä korkeat tasangot että niitten sylistä kohoavat lounaasta koilliseen kulkevat vuorenselänteet, jotka vähitellen ovat muuttuneet aivan puuttomiksi, ruskeiksi louhikkorinteiksi. Niitten eteläpäät painuvat jo Saharan hietaan, joka vähitellen avautuu laajana, äärettömänä santamerenä. Mutta ennenkun vuoristo päättyy tuohon mahdottoman suureen tasankoon, ponnistaa se vielä voimiansa luodakseen lepopaikkoja, oaaseja, siellä missä virtaava lähdevesi tarjoo tarpeeksi kosteutta kasvullisuudelle. Juuri vuoriston päättyessä ja tasangon alkaessa näkyvät ensimäiset palmumetsät, joissa pitkä ja hoikkarunkoiset sekä kaunislehtiset, tupsulatvaiset palmut suloisen imeline taatelihedelmineen luovat viileän siimeksen. Palmujen alla ovat asukkaitten seinättömät teltat, jotka suojaavat sekä sateelta että auringonpaisteelta, joka talvellakin keskipäivän aikaan on sangen kuuma. Ja alku-asukas, araapialainen, käyskentelee puutarhassaan, palmujen viileässä siimeksessä, kuten mikäkin luonnon herra tai Aatami ennen muinoin paratiisissa, nauttien olemisestaan, lämmöstä, taateleista ja vuohien maidosta, sillä aikaa kuin hänen vaimonsa kantaa hänelle puut ja veden sekä toimittaa kaikki muutkin kotiaskareet. Ainoa rasituksensa on etelästä, aavikolta tuleva tukehduttava, hiekkaa sisältävä sirokkotuuli, joka varsinkin keskikesän aikaan tekee elämän tukalaksi, mutta talvellakin on aina rasittava.

* * *

Ensikertalainen on myöskin sangen utelias näkemään Algerian kaupunkeja nähdäkseen, eroavatko ne

eurooppalaisista. Pääasiassa ovat kaikki kaupungit rauhallisia ja näöltään eurooppalaisia kivirakennuksineen, leveine katuineen, myymälöineen ja kahviloineen. Muutamissa, kuten esim. Algerissa, Constantinessa ja Biskrassa, on kuitenkin erityinen araapialainen kaupungin osansa, joka moskeijoineen, katuineen ja omituisine elämineen tarjoo muukalaiselle paljon uutta ja viehättävää. Araapialaisen kaupungin kadut ovat kapeita sokkeloisia, väliin taivaasen asti auki, väliin rakennusten yläkerrosten peittämiä, joten kadulla usealla kohdalla keskipäivälläkin vallitsee puolihämärä ja kostea viileys. Talojen katot ovat tavallisesti tasasia; ulkoseinät säännöttömiä, usein varustettuina kadulle ulkonevalla suljetulla palkongilla. Viileyden edistämiseksi löytyy ikkunoitten sijasta ainoastaan pieniä nelikulmaisia ilmareikiä; katua vasten on alakerrassa ovi. Talon sisustalla sitävastoin on enemmän aukkoja. Siellä löytyy nelikulmainen katoton piha kartanon keskellä, johon kaikkien huoneitten ovet antavat. Huoneet ovat pieniä, mataloita ja säännöttömiä. On ikäänkuin missähän sokkelokammiossa, kun käyskentelee vanhanaikuisessa araapialaisessa talossa, jossa löytyy useampi kuin yksi kerros. Katua vasten alimmaisessa kerroksessa löytyvässä pienessä huoneessa istuu usein kokonainen perhe lattiaa peittävällä, halfa-nimisen ruohon oljesta kudotulla matolla, tehden mikä mitäkin käsityötä: kenkiä, mattoja, vasuja, vaatteita y. m. Siinä näkee usein pienen kuusi- tai kahdeksanvuotiaan pojan tai tytön istuvan kykkysillään isänsä ja muun perheen vieressä, voimiensa ja kykynsä mukaan ottaen osaa perheen yhteiseen työhön. Muutamassa kaupungissa on vielä entisiltä mahtavuuden ajoilta säilyneitä omituisen puhtaaseen maurilaiseen tyyliin rakennettuja hallitsijain palatseja. Niinpä on Constantinessakin eräs sellainen entisen „kadin“, nykyjään ranskalaisen osasto-päällikön asuma palatsi. Se on suuri nelikulmainen rakennus, jonka sisustassa löytyy useita araapialaiselle tyylille omituisia nelikulmaisia puutarha-pihoja suihkukaivoineen ja pilarikäytävineen. Ulospäin ei ole muita aukkoja kuin sisäänkäytävä ja joku pieni ikkuna ylikerroksessa. Kaaret,

pilarit ja seinä sekä ovimaalaukset, joista varsinkin viimemainitut ovat alkuperäisiä, todistavat tavallaan tyylin somuutta, kepeyttä ja sopusointuisuutta.

Kaikin puolin hauskempia kuin kaupungeissa löytyvät araapialaiset kaupungin osat, ovat nuo, melkein poikkeuksetta jollekin erillään olevalla laakson pohjasta nousevalle kalliontyöväälle rakennetut kylät — polttamattomista tiileistä tehtyine, tasakattoisine, vaan muuten säännöttömine rakennuksineen. Kylä kokonaisuudessaan muodostaa jokseenkin teräväkärkisen pyramiidin, jossa toinen talo on toistaan ylempänä. Molemmin puolin juoksee vuoristossa löytyvistä lähteistä tuleva vesi ja laakson pohjaa peittävät hyvästi hoidetut puutarhat, joissa suuret, ijäkkäät hedelmäpuut rehoittavat. Päivällä ei huomaa paljon liikettä. Miehet istuvat kotonansa tai kahvilassa särpien mustaa, poroista, mutta imelää kahviansa. Siellä täällä näkee kuitenkin naisten sukeltavan esiin askareitansa toimittamaan. Äkäiset koirat ovat ainoat, jotka pitävät ääntä, eikä niitä puutu yhdestäkään talosta. Illan tullen panevat ne vielä tuumansa tukkuun ja tarjoovat musiikkia, joka ei juuri ole erittäin soinnukasta, mutta soveltuu hyvin ympäristöön.

* *
*

Alku-asukas, tapasipa hänen sitten joko kaupungissa tai maaseudulla, on aina samallainen, puettuna omaan kansallispukuunsa. Algeriassa löytyy oikeastaan araapialaisia sekä berbeerejä. Ensinmainitut ovat kuitenkin aikojen kuluessa uskontonsa, kielensä ja tapojensa kautta painaneet niin leimansa jälkimäisiin, että näitä on vaikea tuntea muun kuin kansatieteilijän. Senpä vuoksi ulkomaalainen ja ranskalainenkin eivät koskaan, alku-asukkaista puhuessaan, mainitse muita kuin araapialaisia. Todellinen, puhdasverinen araapialainen on pitkäkasvuinen, hoikka ja jäntevä. Auringon paahtamien kasvojen piirteet ovat säännölliset, melkeinpä hienot: nenä hiukan köyry, silmät

mustat ja kirkkaat ja hampaat lumivalkoiset. Otsa yksin ei aina ole sopusoinnussa kasvojen muitten jalojen piirteitten kanssa, sillä se on usein kapea. Araapialainen kokonaisuudessaan, jäntevine, notkeine ja päivän polttamine jäsenineen, on hauska ilmiö, josta ei suinkaan puutu eleganssia. Liikkeensäkin ovat pehmeät ja sopusointuiset; samoin se tapakin, jolla hän heittää päällysvatteensa, valkean villaisen burnuksensa liepeet olkapäälleen. Pohkeensa ovat tavallisesti paljaat polven alapuolelle saakka; jaloissa on paljaat, kannattomat, ympyräkärkiset, matalaruojuiset kengät, jotka jalkapöydän kohdalta ovat avonaiset. Burnuksensa on ympyrän muotoon leikattu vaatekappale, josta yksi neljännes on poissa. Keskustassa on baschlikan muotoon tehty päähine, haikin, schassian tai turbaanin ohella päätä peittämässä.

Araapialaisia naisia näkee harvoin ulkona, pohjoisessa varsinkin, jossa he, jos esiintyvätkin, peittävät silmänsä hunnulla. Eteläosassa sitävastoin, vaikka he pysytteleivätkin muukalaisen katseilta niin paljon kuin mahdollista syrjässä, näkee heidät aina paljain kasvoin. Miehet ovat hyvin mustasukkaisia, mutta eivät voi kuitenkaan estää naisiaan menemästä vettä ja puita hakemaan, jotka useinkin ovat sangen kaukana. Naisen puku on tavallisesti tummansininen tai musta vyötäisiltä kiinnitetty mekko ja kirjava huivi, joka useimmiten on kiinnitetty turbaanin tapaan. Koristuksina on tavallisesti hopeasta tai muusta valkeasta metallista tehtyjä rannerenkaita käsissä ja jaloissa sekä korvissa mahdottoman suuret, decimetrin läpimittaiset paksut korvarenkaat. Asiaan kuuluu myöskin että naisen otsaan on tatueerattuna sen heimon merkki, johon hän kuuluu. — Sen johdosta, että nuot araapialaiset naiset käyttävät huntua ulkona oleskellessaan, sanovat ilkeät ihmiset, että jos heissä olisi jotain näkemistä, eivät he peittäisi itseänsä. Totta onkin, että useimmat naiset, eurooppalaisten kauneuden käsitteen mukaan eivät täytä kohtuullisiakaan vaatimuksia. Mutta yhtä totta on sekin, että usein ja varsinkin maaseuduilla tapaa naisia, jotka rodun piirteitä huomioon ottamalla ovat

hyvinkin miellyttäviä. Kauniit naiset, vaikka ovatkin yhtä alennetussa tilassa kuin rumat, koska heitä pidetään kauppatavarana ja työjuhtina, ovat tavallisesti hyvin puetut. Heistä on näet maksettu kallis hinta ja joka kerran kalliin maksaa jaksaa, jaksaa sen myös pukeakin.

Enimmäkseen ja varsinkin korkeilla tasangoilla asuskelevat alkuasukkaat ovat paimentolaisia, jotka kesällä asuskelevat karjoinensa vuoristossa viileyden ja veden takia ja talven tullen sälyttävät telttansa, tavaransa sekä vanhukset ja lapset kamelien selkään ja astuskelevat lammas- ja vuohikarjoinensa ja vaimoinensa etelään, Saharan oaaseja kohden, viettääkseen siellä talvensa palmujen suojassa lähteitten luona. Lähtiessään kylvävät he kuitenkin vehnänsä tai ohransa vuoristossa löytyville pelloille, kesällä ne korjatakseen, ravinnoksi itselleen ja eläimille.

* * *

Lopuksi en voi jättää mainitsematta muutamia sanoja sirokkotuulesta, tuosta maanvaivasta, jota kansa sanoo Jumalan vitsaukseksi. Olemme parhaallaan, matkakumppalini, eräs ranskalainen kapteeni, ja minä eräällä 300 metrin korkealla vuorella, Saharan erämaan pohjoislaidassa. Pohjoisessa näkyvät ajan, tuulen ja veden vaikutuksesta syöpyneet ruskeahkot, puuttomat vuorenselänteet, joitten viimeisellä, Saharaan antavalla huipulla seisomme. Etelässä korkealta paahtava aurinko, jota joskus peittävät tuulen repimät, hajallaan olevat valkoiset pilvihattarat, alla ääretön, satoja penikulmia etelään jatkuva hietameri, jossa ainoastaan lähimmät oaasit ja kuumat lähteet näkyvät pieninä tummina pilkkuina. Ja tuima, tukahduttavan lämmin tuuli puhaltaa etelästä yli Saharan, kuljettaen mukanaan suuria sakeita pilviä hienon hienoa hietaa, joka tekee ilman harmaaksi ja läpikuultamattomaksi, peittää auringon paisteen ja tunkeutuu hienoutensa vuoksi kaikkialle: suuhun, sieramiin ja silmiin, tehden hengityksen vaikeaksi ja aikaansaaden hervottomuuden ja voimatto-

muuden. Se imeytyy ruokaillessa jokaiseen suupalaan ja sotkee veden. Mielellään kääntyy tuulen mukaan, nojaa selkänsä jotain kiveä tai kallion lohkaretta vasten ja sulkee silmänsä velttona ja haluttomana kaikkeen. Ja myrsky jatkaa riehumistaan. Se vinkuu korvissa, riuhtoo vaatteitten liepeitä, pannen kivet sekä muutamat siellä täällä päänsä nostaneet ruohon korret soimaan surullista musiikkia. Hevoset ja muulit sekä kamelit painavat päänsä maata vasten, sulkevat silmänsä ja antavat myrskyn riehua ympärillä miten tahtoo.

Kaikkialla, missä se kulkee tuo samainen sirokko, aina Afrikan pohjoisrannalle, jopa Välimeren ylikin etelä-Eurooppaan asti, on se vaikutukseltaan samallainen, vaikka kauvempana heikompi. Välimeri ehtii niellä hietaa tuulen kulkiessa sen yli, niin ettei se enää sen toiselle puolelle tultua ole niin silmää sokaiseva ja hirmuinen kuin se on Afrikassa. Vaikeata on sirokon myrskytessä mitään tehdä. Tekee parhaiten, kun antaa myrskyn ulvoa ja tuhota ja etsii suojaa jonkun kallionkielekkeen alla, puun juuressa tai teltissä, jos sellainen on käytettävänä. Toverini ja minä olemme kuitenkin päättäneet pysytellä päivän täällä ylhäällä ja antaa myrskyn raivota ylitsemme.

Otto Savander.

Musiikki-arvostelu.

Tulin huoneeseni sanomalehden toimituspaikassa, sytytin eri pitkät kynttilät pöydälläni, hain käsiini muutamia soikeita paperiliuskoja vanhojen sanomalehtien välistä pöydältä, joka oli täynnä liimapulloja ja kukkuraisia tuhka astioita ja istuuduin kirjoittamaan arvostelua illan konsertista.

Musiikki-arvostelujen kirjoittaminen ei oikeastaan kuulunut tehtäviini, mutta kun varsinainen arvostelija oli ilmoittanut olevansa jonkun aikaa estetty tätä tointa hoitamasta, oli päätoimittaja tarjonnut sen minulle ja minä olin siihen suostunut suurella mielihyvällä. Aina ylioppilasajoiltani asti, jolloin minä ollen jäsenenä Faltinin lauluseurassa katsoin velvollisuudekseni käydä jok'ikisessä konsertissa ja siten vähitellen olin tutustunut Helsingin musiikki-elämään, olin tottunut halveksimaan kotimaista musiikki-arvosteluamme. Se oli mielestäni kovin laimea, käytteli samoja kuluneita

puheenparsia päästäkseen sanomasta totuutta, suosi kotimaisia keskinkertaisia kykyjä ja oli siten avullisena synnyttämään sivistynyttä köyhälistöä musiikin alalla.

Sattui sentähden sopivasti, että ensimmäinen arvosteluni koskisi erästä suomalaista viulunsoittajatarta, joka äskettäin oli palannut ulkomaalta eikä, niinkuin jo edeltäpäin oletin, voisi olla mitään erikoisempaa.

*

Istuin epämukavalle rottinkituolilleni, edessäni valkonen paperin suikale ja kynänvarsi hampaiden välissä. Koetin koota ne vaikutukset, joita konsertti oli minussa herättänyt ja uudelleen saada esille ne mielialat, jotka siellä olivat syntyneet. Ja minä alotin:

„**Neiti K:n konsertti** eilen illalla oli täyttänyt yliopiston juhlasalin utelijaalla yleisöllä. Neiti K:n opinnot, joita hän on ulkomailla harjoittanut eteväin opettajain johdolla, olivat olleet omansa herättämään suuriakin toiveita — toivottiin kerrankin saatavan kuulla jotain oikeata, jotain muuta kuin noita tavallisia, jotka sanomalehtien kehumisien kautta hurahtavat taivaalle loistamaan kuin pyrstötähdet, mutta jotka yhtä pian taas putoavat alas kuin karvakintaat . . . —“

Mietin, mitä sitten sanoisin. Näin hänet uudelleen, kun hän oli sisään tulevinaan heti kohta kuin orkesteri oli lopettanut alkajaissoittonsa. Välinpitämättömästi käänsin pääni sinnepäin. Hän oli puettuna kaulasta avonaiseen valkeaan hameesen, toisessa kädessä oli viulu ja toisessa kukkaisvihko. Kaukaa katsoen ei hän näyttänyt hullummalta; mutta kun minä kiikarin avulla vedin hänet lähemmä itseäni, huomasin silmien ulkokulmissa kimpun kurttuja ja hänen suunsa ympärillä oli piirre, joka näytti tietävän, että hän jo oli kaikellaista kokenut tässä elämässä. Hän astui lavan laitaan ja niiasi yleisölle syvään, nöyrästi ja melkein

kömpelösti kuin lapsi. Ensimmäinen vaikutukseni hänestä oli se, että hän näkyi olevan vaatimaton ja pelkäävän, ja minä aloin jo katsella häntä vähän suosiollisemmin.

Hän viritti viulunsa flyygelin ääressä, vei sen leuvan alle ja alkoi soittaa. Hänen käsivartensa oli laiha ja luiseva ja päättyi terävään kyynärpää-

hän. Hänellä oli omituinen tapa kulettaa soitinta: hän ei tarttunut siihen sormenpäillään varoen ja hennosti; mutta puristi sitä ikäänkuin koko kädellään ja soittaessa ei hänen käsivartensa taipunut kauniisti ja pyöreästi, mutta teki teräviä kulmia ylös ja alas. Soitin ei hyväillyt ystävällisesti viulun kieliä, se repi ja riuhtoi ja nyhti hermostuneesti ja ikäänkuin pannen kaikki

voimansa liikkeelle, pysyäkseen kiirehtivän säestyksen rinnalla. Näin kiikarin avulla, kuinka hän silmät kankeina tuijotti viulun kaulaan, kuinka sormensa suonen vedontapaisesti ja raskaasti painelivat kieliä, sen sijaan että olisivat niitä hellästi näppäilleet, kuinka hän peloissaan ei saanut aina aikanaan henkeäkään vedetyksi . . . ja hänen hätänsä sai minutkin hätäilemään. Istuin ja kuuntelin ja toivoin, että kaikki kävisi hyvin. Ja joka kerta kuin kaikki kävi hyvin, tunsin helpoitusta rinnassani. Mutta kun tahti särkyi tai äänet tulivat väärin esille, kirpeloi minua ja minun tuli sääli tuota, joka seisoi siellä satojen ihmisten kylmän arvostelun alaisena, joka tahtoi antaa kaiken parhaansa, mutta jota siitä esti joku ilkeä, ivallinen haltija, joka iskeytyi kiinni hänen sormiinsa ja takertui niihin niin, ettei hän saanut niitä sinne, minne halusi . . .

Ja minä kirjoitin:

„Valitessaan ohjelmansa ensimmäiseksi osaksi tuon suuren viulukonsertin osoitti konsertin antaja, että hänen käsityksensä on hieno ja että hän ei välitä hetken ohimenevästä mielipiteestä, vaan asettaa taiteelleen kaikkein jaloimmat tehtävät. Alussa näkyi hän vähän pelkäävän — ja ymmärrettävähän se onkin — jonka vuoksi muutamat kohdat eivät tulleet esille aivan puhtaina. Mutta neiti K:ssa voi kuitenkin huomata hyvää musikaalista käsitystä ja hän pani soittoonsa sitä ryhtiä ja tulta, jota kappale välttämättä vaatiikin.“

Sillä väliajalla, joka nyt seurasi, sekä orkesterin taas esiintyessä, en voinnut saada ajatuksiani eriämään hänestä. Muistin kaikki, mitä olin kuullut hänestä, kuinka hän nuoruudessaan oli ollut ihailtu kaunotar, ollut kihloissakin, mutta rikkonut kihlauksensa antautuakseen kokonaan taiteensa palvelukseen, ja kuinka hän naisen itsepäisyydellä ja sitkeydellä oli kulkenut läpi kaikki luokat Pariisin konservatoriossa, monista vaikeuksista ja vastuksista välittämättä. Vuosikausien kilvoituksia ja koettelemuksia! Elämän ihanin aika kulutettu luulottelujen palveluksessa! Ja mitä hän nyt tekisi tuolla taiteellaan, jonka vuoksi hän oli kaikki uhrannut ja jossa hän nyt oli ehtinyt niin pitkälle

kuin hänen voimansa suinkin riittivät. Hänenhän tulisi tästä lähin ruveta antamaan opetustunteja viulunsoitossa — jotka oppilasten puutteessa vähitellen täytyisi jättää sikseen — sitten saisi hän antaa hyväntahtoista apuaan hyvää tarkoitusta varten toimeenpannuissa iltamissa, jolloin sanomalehdet aina kiitollisuudella hänenkin nimensä mainitsisivat, — silloin tällöin antaisi hän itsekin jonain sunnuntai-iltana kansantajuisen konsertin niiden ja niiden taiteenharrastajain „suosiollisella avulla," saavuttaisi *succès d'estime* — mikä inhoittava armopala tuo säälin suosio! — mutta kauvan ei hän saisi siitäkään iloita, sillä nuoremmat ja suositummat kyvyt syrjäyttäisivät hänet — lopuksi unhotus, köyhyys ja kirvelevä tieto pilautuneesta elämästä — ja viulu, vanha ystävä, voisi enää vaan muistuttaa turhaan menneistä ihanista unelmista . . .

Ja taas raivostuin minä ajatellessani, että meillä kehoitetaan ja kasvatetaan tuollaisia keskieräisiä, rikkinäisiä olentoja, joita ovat epäonnistuneet taiteilijat — kun köyhä maa tarvitsisi voimia kaikilla muillakin aloilla ja kun ainoastaan todellisia kykyjä olisi autettava. Eihän hän itse sille mitään mahtanut, häneltä puuttui, niinkuin naisilta niin usein puuttuu, kyky arvostella, mihin hän kelpaa, ja häntä johti vaan tuo epämääräinen, haaveellinen halu tulla taiteilijaksi. Mutta arvostelijain velvollisuus olisi ollut sanoa hänelle se suoraan jo heti alussa! Ja vaikka olikin sääli raukkaa, kun ei hänen kohtansa enää ollut parannettavissa, niin *täytyi* ainakin tällä kertaa merkitä varoittava esimerkki jälkeen tulevain opetukseksi.

Ja minä päätin sentähden karistaa päältäni kaikki säälin synnyttämät sivuvaikuttimet. Ja kun hän taas tuli sisään, niin istuin minä siinä kylmimmän arvosteluni karkaisemana.

Äsken saavuttamansa suosion rohkaisemana hymyili hän yleisölle ja näytti rauhallisemmalta. Se kappale, minkä hän soitti, oli suuri ja komea. Ensimmäisiä ääniä en voinut moittia, hän otti ne hyvinkin puhtaasti, mutta ne kuuluivat kuitenkin niin hienoilta, laihoilta ja säyseiltä. Yhtäkkiä särki korviani korkea

ääni, joka tuli aivan väärin, katsahdin häneen ja näin, että hänen katseensa oli pelästynyt ja suun ympärille oli taas tullut takaisin tuo katkera piirre. Ja nyt menetti hän malttinsa kokonaan, väärä ääni oli säikäyttänyt hänet mielettömään vauhtiin, niinkuin outo sivuääni yhtäkkiä saa kilpahevosen laukkoja lyömään, kuumeentapaisesti kitisi taas soitin kielien päällä, sävelet temmeltelivät kuin pyörryksissään ja epäsointu ajoi epäsointua.

Mutta minä unohdin arvostella. Näin vaan tuon äärettömän avuttomuuden hänen kasvoissaan ja koko olennossaan, minusta tuntui kuin hän tällä hetkellä olisi mielessään kuvitellut kaiken sen, mitä minäkin äsken olin ajatellut: nuoruuden unelmansa, työnsä katkerat hedelmät, kansankonsertit, kaikki muut nöyryytykset ja viimein viulunsa surusoiton pettyneiden toiveiden haudalla — ja että hän nyt tässä tulkitsi juuri sitä noilla epätoivoisilla ja korvia särkevillä epäsointuisilla sävelillään. Ihmeekseni huomasin, että olin melkein yksin käsiäni hänelle taputtamassa, kun hän lopetti.

Ja näiden tunteiden vaikutuksesta päätin arvosteluni näin: „Neiti K:n soitossa henkii meitä vastaan tulinen rohkeus taiteesen. Hän syventyy siihen innolla ja sulautuu siihen kokonaan. Hän tulkitsee omat tunteensa soitollaan, panee koko sielunsa säveliinsä ja antaa viulunsa esittää meille surunsa ja kokemuksensa; tämä välittömyys, tämä todellisuus hänen taiteessaan vaikuttaa kuulijaankin. Meillä on sanalla sanoen tässä edessämme todellinen taiteilija, ja mitä pikkumaisella, saivartelevalla arvostelulla lieneekin muistuttamista eräitä teknillisiä yksityiskohtia vastaan, se on kuitenkin varmaa, että neiti K., tunteesen, käsitykseen ja todellisiin musikaalisiin lahjoihin nähden on paljon yläpuolella sitä kotimaisten soittotaiteilijain joukkoa, joka meillä viime aikoina on ollut syntymässä.“

Konsertti ei lähde mielestäni koko iltana eikä seuraavana yönäkään. Minä kuulen yhä nuo särkevät epäsoinnut ja tunnen yhäkin sääliä häntä kohtaan. Mutta nyt esiintyvät ne nämä kaksi asiaa erillään toisistaan ja vähän muuttuneessa muodossa. Minua alkaa

pelottaa, että olen antanut hellien tunteideni viedä itseni liika pitkälle ja että syyttä suotta olen ollut uskoton peri-aatteilleni.

Mutta kun aamulla luin, mitä muut lehdet olivat kirjoittaneet, näin mielihyväkseni, että ne sanoivat juuri samaa mitä minäkin, vaikka ehkä vähän laimeammin.

Myöhemmin tapasin muutamia tovereita, jotka ymmärsivät musiikkia. He eivät tienneet, että minä kirjoittelin musiikki-arvosteluja, mutta haukkuivat kaikkien lehtien musiikki-arvosteluja eilisestä konsertista. „Se on kauheata, mitä meillä voidaan kirjoittaa tuollaisesta, joka ei osaa ottaa yhtä ainoata ääntä oikein, jolta puuttuu käsitystä, joka on täydellinen diletantti . . .“ sanalla sanoen, minä sain nyt kuulla kaikki ne samat sanat, joita tuhannet kerrat olin itsekin käyttänyt ja jotka olin päättänyt panna paperille — konserttiin mennessäni.

V. Jelm.